

Lise Öğrencilerinin AB Gençlik Programı'na İlişkin Görüşleri[†]

Necdet KONAN

Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Aslı AĞIROĞLU BAKIR

Dr., Turgut Özal Anadolu Lisesi, Malatya

Makale Gönderim Tarihi: 01.04.2014, Makale Kabul Tarihi:21.10.2014

Öz: Bu çalışmanın amacı; Avrupa Birliği (AB) Gençlik (Youth) Programı'nın ve bu kapsamda gerçekleştirilen projelerin hedef kitle yaş aralığında bulunan lise öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyini saptamaktır. Araştırmada, genel tarama (survey) modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, farklı lise tiplerinde (Anadolu, Anadolu Meslek, Meslek, Fen, Genel) eğitim gören öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemini ise her okul türünden 60'ar olmak üzere toplamda 300 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan "AB Gençlik Programı Anketi" kullanılmıştır. Verilerin incelenmesi sonucunda, öğrencilerin AB Gençlik Programı ve bu kapsamda yürütülen projeler hakkında çok az derecede bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, AB Gençlik Programı, lise öğrencisi.

High School Students' Opinions about EU Youth Programme

Abstract: The aim of this study is to investigate the knowledge and opinions of high school students, who are among the target age range, about EU Youth Program and the facilities that are carried out in this context. As a research model descriptive survey has been used. The

[†] Bu çalışma, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

high school students studying at different school types (Anatolian High School, Anatolian Vocational High School, Vocational High School, Science High School, General High School) constitute the universe of the study. The sample of the study is constituted of 300 students, 60 of each from different school types. "EU Youth Program Questionnaire" has been used as tool to collect the data. As a result of the study, findings have shown that high school students have a very little and inadequate knowledge about EU Youth Program.

Keywords: European Union, EU Youth Program, High school student.

GİRİŞ

AB'ye üyelik süreci, ülkemizin uzun ve henüz sonlandırılmamış olan süreçleri arasındadır. Bu süreç, ekonomik, politik, kültürel ve eğitimsel açılardan birçok beklentiyi ve bu beklentilere yönelik araştırmaları da beraberinde getirmiştir. Bunlar arasında eğitim, özellikle ilgi uyandıranlar arasındadır. AB ülkelerindeki eğitim koşulları, sistemlerin niteliği, öğretmen yetiştirmede dikkate alınan ölçütler, vb. birçok başlık birçok yayında da (Balcı, 2009; Erginer, 2009; Kış ve Konan, 2012) incelenmiştir. Milli Eğitim Dergisi de bir sayısını tamamen bu konuya ayırmış ve "AB Sürecinde Eğitim" başlıklı 167. sayısında bu konuyu derinlemesine irdeleyen çalışmalara yer vermiştir. Erginer (2009), AB Eğitim Sistemleri adını verdiği çalışmasında AB ülkeleri ve Türkiye'deki eğitim sistemini kıyaslamakta ve çarpıcı veriler ortaya koymaktadır. Bu verilerden biri de, hem Türkiye hem de AB ülkelerinin anayasalarında eğitim konusuna değinmiş olmaları ve eğitimin devlet denetimi altına alınmış olmasıdır (Erginer, 2009: 344).

AB ülkeleri arasında öğrenci ve öğretmenlerin yer değiştirmelerini teşvik etmek, dil öğrenimini geliştirmek, uzaktan öğretimi geliştirmek amacıyla ortak eğitim ve öğretim programları (Sokrates, Leonardo Da Vinci, Comenius, Erasmus, vb.) geliştirilmiştir. Ayrıca AB üyesi olmayan ülkeleri de sürece dahil eden eğitim ve öğretim programlarının Avrupa değer yargıları ve uluslararası rekabet ve etkinlik ölçütlerine uygun olarak geliştirilmesi için stratejiler mevcuttur (Sakınç, 2003: 346).

Eğitim ve gençlik kavramları birbirinden ayrılamaz. AB ülkeleri de bu kavramların ayrılmazlığı doğrultusunda ortak sonuca varıp gençlerin gerek eğitim düzeylerinin artması, gerekse kültürler arası

etkileşim vasıtasıyla hoşgörünün sağlanması hususlarında katkı sağlamak amacıyla AB Gençlik Programı'nı faaliyete geçirmişlerdir. Avrupa Komisyonu tarafından gençler için uygulamaya konmuş bir program olan Gençlik Programı, Avrupalı gençlerin aktif vatandaşlık, dayanışma ve hoşgörü duygularının gelişmesini, onların AB'nin geleceğinin şekillenmesinde rol almalarını sağlamayı amaçlamaktadır ([Gençlik Programı](#) Kılavuzu, 2013: 3). Üye ve aday ülkelerle antlaşmalarına taraf diğer ülkeler bütçelerinden katkı yapıp, kabiliyetlerine göre bu programlardan yararlanırlar ve hedeflenen standarda ulaşmak için çabalarlar (Yayan, 2003).

İlk aşaması 1995-1999 ve ikinci aşaması 2000-2006 yıllarında gerçekleştirilen faaliyetlerin şu anda gerçekleştirilmekte olan üçüncü aşaması ise 2007-2013 yıllarını kapsayan Gençlik Programı'dır (DPT, 2007). Bu program, ergenlik ve yetişkinlik arasındaki gençlerin ihtiyaçlarına Avrupa düzeyinde cevap vermeyi amaçlamaktadır (Gençlik Programı Kılavuzu, 2013: 4). 2013-2020 yıllarını kapsayacak olan yeni dönemde ise, Gençlik Programı ile Hayat boyu Öğrenme Programı "Erasmus +" başlığı altında birleştirilecek ve eğitim, öğretim ve gençlik alanlarının yanı sıra spor alanını da kapsayacaktır (www.ua.gov.tr, 2013). Hedef kitlesi 13-30 yaş olan Gençlik Programı ile topluluğun kendi içinde ve üye olmayan ülkelerle değişim yoluyla genç insanların eğitimlerine katkıda bulunacağı ve işbirliğini geliştirebileceği düşünülmektedir (Bulut, 2005: 59). AB politika olarak kültürler ve kültürlerarası ilişkilerde "hepsi farklı", "hepsi eşit" şeklindeki bir anlayışı benimsemektedir (Erdoğan, 2006: 54). Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelenin yanı sıra kültürel çeşitliliğe saygı programın öncelikleridir (www.ua.gov.tr, 2008). Gençlik Programı, gençlerin ve gençlik kesiminde çalışanların gereksinimlerini, yalnızca bu kesimlerin projelerine mali destek vererek değil, aynı zamanda Avrupa'da yeni ortaklıklar geliştirmeleri için bilgi, eğitim ve fırsat sağlayarak da karşılamaktadır (Öngün, 2006). Gençlik Programı altındaki programlara Eylem denilmektedir ve çeşitleri aşağıda belirtilmiştir (Karahocagil, 2003: 40; www.ua.gov.tr, 2013; Gençlik Programı Kılavuzu, 2013):

- Eylem 1.1. Gençlik Değişimleri
- Eylem 1.2. Gençlik Girişimleri
- Eylem 1.3. Gençlik Demokrasi Projeleri
- Eylem 2. Avrupa Gönüllü Hizmeti
- Eylem 3.1. AB Komşu Ülkeleriyle İşbirliği
- Eylem 4.3. Gençlik Kuruluş ve Çalışanları İçin Eğitim ve Ağ Kurma

Eylem 5.1. Gençler ve Politika Sorumluları İçin Toplantılar

Yasal dayanağa göre, Gençlik Programının hedefleri, öncelikleri, ve önemi şu biçimde ifade edilmiştir (Karahocagil, 2003: 41; Gençlik Program Kılavuzu: 2013):

1. Gençlerin genel olarak aktif vatandaşlıklarını ve özel olarak Avrupa vatandaşlıklarını teşvik etmek,
2. Özellikle AB’de sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla gençler arasında dayanışmayı geliştirmek ve hoşgörüyü teşvik etmek,
3. Farklı ülkelerdeki gençler arasındaki anlayışı güçlendirmek,
4. Gençlik faaliyetlerine yönelik destek sistemlerinin kalitesinin ve gençlik alanındaki sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak,
5. Gençlik konusunda Avrupa işbirliğini teşvik etmek.

Gençlerin, Avrupa vatandaşları oldukları bilincine kavuşturulması, demokratik hayata ve aktif vatandaşlığa teşvik edilmeleri, programın öncelikleri arasındadır (www.ua.gov.tr, 2008). Gençlik Programı’nda izlenen politikalara ilişkin görüş alışverişleri de yapılmaktadır. Bu amaçla, 2008’de Sırbistan’da yapılan “Güney Doğu Avrupa’daki Gençlik Politikaları” (Seminar on Youth Policy in South East Europe) adlı seminerde, bu programın desteklenmesine karar verilmiştir (Ministry of Youth and Sport of the Republic of Serbia, 2008). AB’ye aday ülke olan Türkiye’nin AB Eğitim politikalarını tanıması, değerlendirmesi, üzerinde çalışmalar yapması bu gençlik projeleri sayesinde bir ölçüde gerçekleşmektedir (Topsakal, 2003). Eğitim ve Gençlik Programı’ndan ülkemizin en üst düzeyde yararlanabilmesinin ön koşullarından biri, eğitimle bir şekilde ilgisi olan milyonlarca vatandaşın bilgilendirilmesidir (Euroguidance Türkiye, 2009). Etkinliklere katılan gençler, faaliyetler çerçevesinde bilgi ve deneyim artırma amaçlı değişim ve yerleştirmelere katılmış, yenilikçi yaklaşımların ülkemize kazandırılmasında önemli katkılar sağlamıştır (Hayat Boyu Öğrenme, 2009).

Avrupa Komisyonu tarafından gençler için uygulamaya konmuş ve AB sınırları içinde ve arasında hareketliliği, yaygın eğitimi, kültürlerarası diyalogu desteklemek, sosyal, eğitimsel ve kültürel geçmişlerine bakmaksızın bütün gençlerin dahil edilmesine imkan vermek amacını güden bir program olan Gençlik Programı, Avrupalı gençlerin aktif vatandaşlık, dayanışma ve hoşgörü duygularının gelişmesini ve onların AB’nin geleceğinin şekillenmesinde rol almalarını sağlamayı

amaçlamaktadır. Bu programlara katılım ancak, programa ilişkin bilgi sahibi olmak ve ilgi duymakla olanaklıdır. Bu temel gerekçe ışığında AB Gençlik (Youth) Programı'nın ve bu kapsamda gerçekleştirilen gençlik projelerinin hedef kitle yaş aralığında bulunan lise öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyini saptamak amaçlanmıştır.

Problem cümlesi

Avrupa Birliği Gençlik Programı ve bu kapsamda gerçekleştirilen gençlik projelerinin lise öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyi nedir?

Alt Problemler

Lise öğrencilerinin;

1. AB Gençlik Programı ve Projeleriyle ilgili seminerlere, bilgilendirme toplantılarına katılımları,
2. Okullarda öğrencilere AB Gençlik Programı ve Projeleriyle ilgili bilgilendirme ya da yönlendirme yapılmasına ilişkin görüşlerinin,
3. AB Gençlik Programı'na ilişkin bilginin en çok nereden elde edildiğine ilişkin görüşlerinin
4. AB Gençlik Programı'na ilişkin bilginin en çok nereden edilmek istendiğine ilişkin görüşlerinin
5. Daha önce bir AB Gençlik Projesinde yer alınmasına ilişkin görüşlerinin
6. AB Gençlik Programı kapsamında bir projeye katılma isteğine ilişkin görüşlerinin
7. AB Gençlik Programı kapsamında gidilmek istenen ülke ve nedenlerine ilişkin görüşlerinin
8. AB Gençlik Programı Projelerine katılım yaşına ilişkin bilgisi
9. AB Gençlik Programı Projelerine kimlerin katılabileceğine ilişkin bilgisi
10. AB Gençlik Programı internet sayfasının ziyaret edilme sıklığının
11. AB Gençlik Programı internet sayfasını bundan sonra ziyaret etmek istenmesine ilişkin görüşlerinin
12. AB Gençlik Programı Projelerinden birisine katılmanın kişiye katkısı olacağı inancına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, geçmişte ya da halen var olan bir durumu aynen betimlemeyi amaçlayan (Arslantürk, 2001: 101; Karasar, 1998: 34; Yozgat, 2001: 26-27) genel tarama (survey) modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu modelde önemli olan, araştırmacının var olanı değiştirmeden gözlemlemesi, nesnenin veya bireyin ya doğrudan kendisini ya da onunla ilgili önceden tutulmuş kayıtları incelemesi ve en son olarak bu sonuçlarla kendi gözlemlerini de birleştirerek bir yoruma ulaşmasıdır (Karasar, 1999; 77).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Malatya ili merkez ilçe sınırları içinde bulunan farklı lise tiplerinde (Anadolu Lisesi, Anadolu Meslek lisesi, Meslek Lisesi, Fen Lisesi, Genel Lise) öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise araştırmanın veri toplama aracını yanıtlamayı gönüllü olarak kabul etmiş olan 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, evrenden yansızlık kuralına göre belirlenen (Karasar, 1998: 34; Yıldırım ve Şimşek, 1999: 63) her okul türünden 60'ar öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmanın temel veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan "AB Gençlik Programı Anketi" kullanılmıştır. Geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş anket, kişisel bilgiler ve AB Gençlik Programı'na ilişkin sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kişisel bilgiler kısmında katılımcıların cinsiyet ve alan bilgileri elde edilmiştir. İkinci kısımda ise, Avrupa Birliği Gençlik Programı'nın bilinirlik düzeyini ortaya koyacak sorular yardımıyla veri elde edilmiştir.

Araştırma ile ilgili tüm hesaplamalar ve çözümlenmeler SPSS 17.0 paket programından yararlanılarak yapılmıştır. Anket maddelerine verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Ayrıca açık uçlu sorular yardımıyla elde edilen cevaplar incelenerek ve kıyaslanarak çeşitli yorumlar üretme yoluna gidilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bulguları ve bulgulara ilişkin yorumları alt problemlerin sırasına göre aşağıda sunulmuştur.

1. Lise öğrencilerinin AB gençlik programı ve projeleriyle ilgili seminerlere, bilgilendirme toplantılarına katılımlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. AB Gençlik Programı ile İlgili Seminerlere, Bilgilendirme Toplantılarına Katılıma İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	12	5.2	220	94.8
	Kız	0	0	68	100
Alan	Sayısal	11	4.2	250	85.8
	EA–Söz	1	2.6	38	97.4
Okul Türü	Anadolu	0	0	60	100
	Fen	1	1.7	59	98.3
	Meslek	4	6.7	56	93.3
	A. Mslk.	3	5	57	95
	Genel	4	6.7	56	93.3
Toplam		12	4	288	96

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerden 12’sinin (% 4) AB Gençlik Programı ve Projeleriyle ilgili seminerlere, bilgilendirme toplantılarına katıldığını belirttiği görülmektedir. Öğrencilerin % 96’sı ise (288 kişi) katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu veri öğrencilerin AB Gençlik Programı ve Projelerine ilişkin yeterince bilgi sahibi olamayacaklarının en çarpıcı göstergesini oluşturmaktadır. Bu Program ve Projelere katılımın sağlanabilmesi ve beklenen yararın gerçekleştirilebilmesi için öğrencilere bu olanakların sağlanması gerekmektedir.

2. Lise öğrencilerinin okullarda öğrencilere AB Gençlik Programı ve projeleriyle ilgili bilgilendirme ya da yönlendirme yapılmasına ilişkin

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

görüşlerinin, cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’deki sonuçlara göre, öğrencilerin %93.3’ü (280) okullarının şu ana kadar AB Gençlik Programı ve projeleriyle ilgili kendilerine bilgilendirme ya da yönlendirme yapmadığını belirtmektedir. Sadece %6.7’lük bir oranla 20 öğrenci bu konuda bilgilendirildiklerini ifade etmiştir. Okul-öğrenci arasındaki tartışılmaz bağ düşünüldüğünde, bu konudaki bilgi ve yönlendirmede okulların temel birimlerden birisi olması gerektiği ve karar vericilerin bundan sonrası için bu ilişkiyi daha fazla dikkate alması önerisinde bulunulabilir.

Tablo 2. Okullarda öğrencilere AB Gençlik Programı ile ilgili bilgilendirme ya da yönlendirme Yapılmasına İlişkin Görüşler

Değişkenler	Evet		Hayır		
	N	%	N	%	
Cinsiyet	Erkek	20	8.6	212	91.4
	Kız	0	0	68	100
Alan	Sayısal	18	6.9	243	93.1
	EA-Söz	2	5.1	37	94.9
Okul Türü	Anadolu	1	1.7	59	98.3
	Fen	1	1.7	59	98.3
	Meslek	8	13.3	52	86.7
	A.Mslk.	7	11.7	53	88.3
	Genel	3	5	57	95
Toplam		20	6.7		93.3
				280	

3. Lise öğrencilerinin, AB Gençlik Programı’na ilişkin bilginin en çok nereden elde edildiğine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. AB Gençlik Programı'na İlişkin Bilginin En Çok Nereden Elde Edildiğine İlişkin Görüşler

Değişkenler	Okul		Öğretmen		İnternet		Arkadaş		Diğer kaynaklar		Hiçbiri		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Cinsiyet	Erkek	9	3.9	12	5.2	69	29.7	6	2.6	43	18.5	93	40.1
	Kız	1	1.5	4	5.9	6	23.5	4	5.9	8	11.8	35	51.5
Alan	Sayısal	9	3.4	14	5.4	70	26.8	5	1.9	47	18	116	44.4
	EA-Söz	1	2.6	2	5.1	15	38.5	5	12.8	4	10.3	12	30.8
Okul Türü	Anadolu	0	0	5	8.3	12	20	1	1.7	14	23.3	28	46.7
	Fen	0	0	0	0	10	16.7	1	1.7	7	11.7	42	70
Okul Türü	Meslek	7	11.7	6	10	19	31.7	1	1.7	9	15	18	30
	A.Mslk.	3	5	3	5	21	35	1	1.7	9	15	23	38.3
Genel	0	0	2	3.3	23	38.3	6	10	12	20	17	28.3	
Toplam		10	3.3	16	5.3	85	28.3	10	3.3	51	17	128	42.7

Tablo 3’de, 128 öğrencinin (%42.7) “hiçbiri” cevabını vermiş olduğu ve dolayısıyla herhangi bir kaynaktan AB Gençlik Programı’na ilişkin bilgi elde etmedikleri belirtilmektedir. Konuya ilişkin bilgi edinmiş olduğunu belirtenlerin ise bilgiyi elde ettikleri kaynaklarının ayrıştığı görülmektedir. Buna göre, bilgi edildiği kaynak, kişi sayısı ve oranlar; okuldan 10 (%3.3); öğretmenlerinden 16 (%5.3); internetten 85 (%28.3); arkadaşlarından 10 (%3.3) ve diğer kaynaklardan 51 (%17) öğrenci şeklindedir. Burada yükselen bir bilgi kaynağı olarak internetin önemi ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet, bölüm ve okul tipi değişkenlerinden her hangi birisinde öne çıkan bir veri söz konusu değildir.

4. Lise öğrencilerinin, AB Gençlik Programı’na ilişkin bilginin en çok nereden elde edilmek istendiğine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. AB Gençlik Programı'na İlişkin Bilginin En Çok Nereden Elde Edilmek İstendiğine İlişkin Görüşler

Değişkenler	Okul		Öğretmen		İnternet		Arkadaş		Diğer Kaynaklar		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Cinsiyet	N										
Erkek	107	46.1	53	22.8	43	18.5	12	5.2	17	7.3	
Kız	26	38.2	17	25	16	23.5	2	2.9	7	10.3	

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

Alan	Sayısal	114	43.7	56	21.5	55	21.1	14	5.4	22	8.4
	EA-Söz	19	48.7	14	35.9	4	10.3	0	0	2	5.1
Okul Türü	Anadolu	25	41.7	9	15	23	38.3	1	1.7	2	3.3
	Fen	27	45	13	21.7	11	18.3	6	10	3	5
	Meslek	30	50	15	25	6	10	4	6.7	5	8.3
	A.Mslk.	26	43.3	17	28.3	10	16.7	2	3.3	5	8.3
	Genel	25	41.7	16	26.7	9	15	1	1.7	9	15
Toplam		133	44.3	70	23.3	59	19.7	14	4.7	24	8

Tablo 4'e göre, öğrenciler AB Gençlik Programı'na ilişkin bilgiyi en çok "okuldan" (%44.3) ve "öğretmenlerinden" (%23.3) edinmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin bu konudaki bilgilendirmeyi eğitim-öğretim ortamında ve bu ortamdaki en önemli iletici olan öğretmenlerden almak istedikleri sonucunu da ortaya koymaktadır. Dahası, 59 öğrencinin (%19.7) bilgilendirmeyi internet ortamından edinmek istemesi; öğrencilerin giderek artan internet eğilimlerini ve bilgilendirme konusunda bundan sonra yapılacaklar açısından bu sonucun değerlendirilmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

5. Lise öğrencilerinin daha önce bir AB Gençlik Projesinde yer alınmasına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Bir AB Projesinde Önceden Yer Alınmasına İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	2	0.9	230	99.1
	Kız	0	0	68	100
Alan	Sayısal	2	0.8	259	99.2
	EA-Söz	0	0	39	100
Okul Türü	Anadolu	0	0	60	100
	Fen	0	0	60	100
	Meslek	1	1.7	59	98.3
	A. Mslk.	1	1.7	59	98.3
	Genel	0	0	60	100
Toplam		2	0.7	298	99.3

Tablo 5’deki sonuçlar 300 öğrenciden 298’inin (%99.3) daha önce bir AB Gençlik Projesine katılmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, çalışmanın en çarpıcı sonuçları arasında yer almaktadır. Öte yandan, önceki sorularda AB Gençlik Programı’na ilişkin bilgisi olmadığını belirten öğrencilerin sayısı dikkate alındığında, ortaya çıkan bu sonucun çok da şaşırtılacak bir sonuç olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların doldurdukları ankette, bu sorunun “Evet” ve “Hayır” kutucuklarının yanında verilen cevabın nedenini/nedenlerini belirtmeleri için yer bırakılmış ve Hayır cevabı veren öğrenciler sebep olarak kendi ifadeleriyle “Çünkü böyle bir program olduğunu bilmiyordum”, “Çünkü karşıma böyle bir teklifle gelen olmadı”, “Hiç böyle bir proje görmedim, duymadım”, “Çünkü yönlendirme yok”, “Okuldan bu projeler hakkında bir bilgi almadık” vb. gibi birçok açıklamada bulunmuşlardır. Bu cevaplar açık bir şekilde öğrencilerin konu hakkındaki bilgisizliğini ve aynı zamanda da konuya ilişkin bilgilendirme eksikliğini ortaya koymaktadır.

6. Lise öğrencilerinin, AB Gençlik Programı kapsamında bir projeye katılma isteğine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6, öğrencilerin çoğunluğunun (%72.7) AB Gençlik Programı kapsamında bir projeye katılmayı istediklerini göstermektedir. 82 (%27.3) öğrenci ise bu konuda olumsuz yanıt vermiştir. Nedenlerini açıklamaları istendiğinde ise Evet cevabı verenler “Gelecekte AB’ne gireceğimiz için Gençlik programlarımızı daha iyi tanımamız gerekir.”, “Bana yararı olur. Orada gördüğüm şeylerden ufku açılır.”, “Bilgilenmek için.”, “Yurtdışına çıkmak için.”, vb. ifadelerle isteklerini açıklamışlardır. Hayır cevabı verenler ise, “Gerek yok.”, “bilmiyorum.”, “Bu tür projeler genelde boşa oluyor” gibi istemediğini belirten, öte yandan bu isteksizliğinin daha çok bilgisizlikten kaynaklandığı olasılığını ortaya koyan cevaplar vermişlerdir.

Tablo 6. AB Gençlik Programı Kapsamında Bir Projeye Katılma İsteğine İlişkin Görüşler

Değişkenler	Evet		Hayır		
	N	%	N	%	
Cinsiyet	Erkek	165	71.1	76	28.9
	Kız	53	77.9	15	22.1
Alan	Sayısal	185	70.9	76	29.1
	EA-Söz	33	84.6	6	15.4
	Anadolu	46	76.7	14	23.3

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

Okul Türü	Fen	32	53.3	28	46.7
	Meslek	46	76.7	14	23.3
	A.Mslk.	45	75	15	25
	Genel	49	81.7	11	18.3
	Toplam	218	72.7	82	27.3

Aynı soruya ilişkin cinsiyet, alan ve okul türü değişkenleri açısından ise; sırasıyla kız (%77.9), EA-Söz (%84.6) ve genel lise (%81.7) öğrencilerinin daha yüksek yüzdeye sahip oldukları görülmektedir.

7. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı kapsamında gidilmek istenen ülke ve nedenlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Tablo 7’ye göre, öğrencilerden 211’i (%70.3) AB Gençlik Programı kapsamında yabancı bir ülkeye gitmek istediğini belirtmiştir. Gidilmek istenen ülke sıralamasında İngiltere başı çekmektedir. Öğrenciler bu duruma açıklama olarak, İngilizce bilmelerini ve bu sayede bilgilerini geliştirme fırsatı bulacaklarını ifade etmişlerdir. İngiltere’nin ardından sırasıyla Fransa ve İtalya gidilmek istenilen ülkeler arasındadır.

Tablo 7. AB Gençlik Programı Kapsamında Gidilmek İstenen Ülke ve Nedenlerine İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	165	71.1	6	28.9
	Kız	46	67.6	2	32.4
Alan	Sayısal	196	75.1	6	24.9
	EA-Söz	15	38.5	2	61.5
Okul Türü	Anadolu	47	78.3	1	21.7
	Fen	55	91.7	5	8.3
	Meslek	34	56.7	2	43.3
	A.Mslk.	49	81.7	1	18.3
	Genel	26	43.3	3	56.7

Toplam	211	70.3	8 9	29.7
--------	-----	------	--------	------

İlginç bir veri olarak, gidilmek istenilen ülkeler arasında Amerika, Kanada, Rusya ve Çin de vardır. Dahası bu ülkelere gitmek istediklerini belirten öğrencilerin çoğunu Fen Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bu noktada lise 11 sınıf öğrencilerinin AB ve aday ülkeler konusunda bilgisiz ya da ilgisiz oldukları sonucuna varılabilir. Çünkü “Avrupa” kıtası dışındaki ülkeleri de rahatlıkla yazabilmişlerdir. Bu soruya Hayır diyenlerin sayısı (89) bir önceki soruya hayır cevabını (82) verenlerin sayısı ile çok yakındır. Bu durum, her iki sorunun da aynı eğilimlerdeki öğrenciler tarafından ayrı şekilde algılandığı şeklinde yorumlanabilir.

8. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı Projelerine katılım yaşı aralığına ilişkin bilgisi cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’e göre, öğrencilerin 287’si (%95.7) AB Gençlik Programı projelerine katılım yaşı aralığına ilişkin bilgi sahibi olmadığını belirtirken; 13’ü (%4.3) ise, olumlu görüş bildirmiştir. Belirtilen cevaplar itibariyle ortaya çıkan veriler, AB Gençlik Programı’nın ve projelerinin bilinirliği hakkında çarpıcı sonuçlara ulaşmamızı sağlamaktadır. Öğrenciler önceki sorulara verdikleri cevaplarda da belirttikleri gibi konuya ilişkin yeterli derecede bilgi sahibi değildirler ve dolayısıyla da bu konuda detay sayılabilecek olan bir noktayı da bilmemektedirler.

Tablo 8. AB Gençlik Projelerine Katılım Yaş Aralığına İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	13	5.6	219	94.4
	Kız	0	0	68	100
Alan	Sayısal	11	4.2	250	95.8
	EA-Söz	2	5.1	37	94.9
Okul Türü	Anadolu	1	1.7	59	98.3
	Fen	1	1.7	59	98.3
	Meslek	1	1.7	59	98.3
	A.Mslk.	6	10	54	90
	Genel	4	6.7	56	93.3
Toplam		13	4.3	287	95.7

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

9. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı Projelerine kimlerin katılabileceğine ilişkin bilgisi cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. AB Projelerine Kimlerin Katılabileceğine İlişkin Görüşler

Değişkenler		30 Yaşına kadar gençler		Sivil Toplum ve Kamu		En az 4 gençten oluşan gruplar		Hepsi		Bilgim Yok	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
		Cinsiyet	Erkek	13	5.6	4	1.7	5	2.2	25	10.8
	Kız	4	5.9	0	0	1	1.5	1	1.5	62	91.5
Alan	Sayısal	15	5.7	4	1.5	5	1.9	26	10.	211	80.8
	EA-Söz	2	5.1	0	0	1	2.6	0	0	36	92.3
Okul Türü	Anadolu	4	6.7	2	3.3	2	3.3	3	5	49	81.7
	Fen	3	5	0	0	2	3.3	3	5	52	86.7
	Meslek	1	1.7	1	1.7	0	0	13	21.7	45	75
	A.Mslk.	4	6.7	1	1.7	0	0	5	8.3	50	83.3
	Genel	5	8.3	0	0	2	3.3	2	3.3	51	85
	Toplam	17	5.7	4	1.3		2	26	8.7	247	82.3

6

Tablo 9’da, öğrencilerin 247’sinin (%82.3) AB Gençlik Programı projelerine kimlerin katılabileceğine ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını belirttikleri görülmektedir.

10. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı internet sayfasını ziyaret etme sıklığına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 10. AB Gençlik Programı İnternet Sayfasını Ziyaret Etme Sıklığına İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet (Bir kez)		Birçok kez		Hayır	
		N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	43	18.5	37	15.9	152	65.5
	Kız	11	16.2	3	4.	54	79.4
Alan	Sayısal	12	30.8	2	5.1	25	64.1
	EA-Söz	42	16.1	38	14.6	181	69.3
	Anadolu	3	5	4	6.	53	88.3

7

Okul Türü	Fen	4	6.7	8	13.3	48	80
	Meslek	18	30	9	15	33	55
	A.Mslk.	13	21.7	15	25	32	53.3
	Genel	16	26.7	4	6.7	40	66.7
Toplam		54	18	40	13.3	206	68.7

Tablo 10, AB Gençlik Programı internet sayfasının ziyaret edilme sıklığına ilişkin 54 öğrencinin (%18) “Bir kez”; 40 öğrencinin ise (%13.3) birden fazla ziyarette bulunduğu bilgisini ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen 206 öğrenci ise (%68.7) böyle bir girişimde bulunmadıklarını açıklamışlardır.

11. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı internet sayfasını bundan sonra ziyaret etmek istenmesine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 11. AB Gençlik Programı internet Sayfasının Bundan Sonra Ziyaret etmek İstenmesine İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	154	66.4	78	33.6
	Kız	55	80.9	13	19.1
Alan	Sayısal	177	67.8	84	32.2
	EA-Söz	32	82.1	7	17.9
	Anadolu	44	73.3	16	26.7
Okul Türü	Fen	32	53.3	28	46.7
	Meslek	37	61.7	23	38.3
	A.Mslk	45	75	15	25
	Genel	51	85	9	15
Toplam		209	69.7	91	30.3

Öğrencilerin 209’ u (%69.7) AB Gençlik Programı internet sayfasını bundan sonra ziyaret etmek istediğini belirtmiş, bu soruda, rakamlar ve oranlar bir önceki soruyla tersine dönmüş, “Evet” cevabı verenlerde en yüksek kişi sayısı ise 51 ile (%85) Genel liseden çıkmıştır. Verilen cevaplar, şu ana kadar konuya ilgi göstermemiş ya da bu programdan hiç haberdar olmamış öğrencilerin bundan sonra (bu çalışma ile fikir sahibi olduktan sonra) daha ilgili olmak istediklerinin göstergesidir.

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

12. Lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı Projelerinden birisine katılmanın kişiye katkısı olacağı inancına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri alana ve okul türüne göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. AB Gençlik Programı Projelerine Katılmanın Kişiy Katkısı Olacağı İnancına İlişkin Görüşler

Değişkenler		Evet		Hayır	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	159	68.5	73	31.5
	Kız	51	75	17	25
Alan	Sayısal	177	67.8	84	32.2
	EA-Söz	33	84.6	6	15.4
Okul Türü	Anadolu	44	73.3	16	26.7
	Fen	29	48.3	31	51.7
	Meslek	44	73.3	16	26.7
	A.Mslk.	42	70	18	30
	Genel	51	85	9	15
Toplam		210	70	90	30

Tablo 12’ye göre, öğrencilerin 210’u (%70) AB Gençlik Programı projelerinden birisine katılmanın kendilerine katkı sağlayacağına inanmaktadır. 91 (30.1) öğrenci ise bu tarz projelere katılma gereği hissetmediğini ortaya koyan cevaplar vermiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ile, Avrupa Birliği Gençlik (Youth) Programı’nın ve bu kapsamda gerçekleştirilen gençlik projelerinin hedef kitle yaş aralığında bulunan lise öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyini saptamak amaçlanmıştır. Bu amaçla toplanan verilerin incelenmesi sonucunda, lise öğrencilerinin AB Gençlik Programı ve bu kapsamda yürütülen projeler hakkında ya hiç bilgi sahibi olmadıkları ya da çok az düzeyde bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin %93.3’ü okullarının şu ana kadar AB Gençlik Programı ve projeleriyle ilgili kendilerine bilgilendirme ya da yönlendirme yapmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin %99.3’ü daha önce bir AB Gençlik Projesine katılmadığını ve bu konuda bilgiyi en çok “okuldan” (%44.3), “öğretmenlerinden” (%23.3) ve “internet” ortamından (%19.7) edinmek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da “Çünkü böyle bir

program olduğunu bilmiyordum”, “Çünkü karşıma böyle bir teklifle gelen olmadı”, “Hiç böyle bir proje görmedim, duymadım”, “Çünkü yönlendirme yok”, “Okuldan bu projeler hakkında bir bilgi almadık” vb. yanıtlar verilmiştir. Öğrencilerin %72.7’si AB Gençlik Programı kapsamında bir projeye katılmayı istediklerini belirtmiş; “Gelecekte AB’ne gireceğimiz için bu programları iyi tanımamız gerekir”, “Bana yararı olur. Orada gördüğüm şeylerden ufukum açılır”, “Bilgilenmek için”, “Yurtdışına çıkmak için” gibi gerekçeler göstermişlerdir. Gidilmek istenen ülke sıralamasında İngiltere başı çekmektedir. Öğrenciler bu duruma açıklama olarak, İngilizce bilmelerini ve bu sayede bilgilerini geliştirme fırsatı bulacaklarını ifade etmişlerdir. İngiltere’nin ardından sırasıyla Fransa ve İtalya gidilmek istenilen ülkeler arasındadır.

Öğrencilerin %95.7’si AB Gençlik Programı projelerine katılım yaşı aralığına ve %82.3’ü AB Gençlik Programı projelerine kimlerin katılabileceğine, ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan ulaşılan sonuçlara göre, öğrenciler her ne kadar bilgi sahibi olmasalar da yapılan çalışmaya ilgi göstermiş ve bu çalışma vasıtasıyla konuya ilişkin bilgi edinmeye çalışmışlardır. Bu sonuç da bize, öğrencilerin uygun koşullar sağlandığı takdirde Gençlik projeleri hazırlama ya da mevcut projelere ortak olma konusunda istekli olacaklarını göstermektedir. Kış ve Konan (2012: 58) tarafından gerçekleştirilen ve öğretim elemanlarının Erasmus Programına yönelik bilgi ve görüşlerinin araştırıldığı çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretim elemanlarının konuya ilişkin bilgisinin çok alt düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının Erasmus programına ilişkin bilgi alanlarından bazılarında % 98.2’lere varan oranda bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Bu çalışma öğretim elemanlarının bilgilerinin düşük ancak ilgilerinin yüksek olduğunu da göstermiştir.

Anketin en sonunda öğrencilere “Avrupa Birliği Gençlik Programı Projelerine ilişkin belirtmek istediğiniz varsa lütfen yazınız” şeklinde belirtilen kısma verilen cevaplar da ilgiye değerlidir. Öğrencilerin bir kısmı bu bölümü boş bırakmayı tercih ederken, bazıları ise bu çalışma sayesinde Avrupa Birliği Gençlik Programı Projelerine ilişkin bir fikir sahibi olduklarını ve konuya ilgilerinin çekildiğini belirtmişlerdir. Bu çalışma biraz da olsa öğrenciler için bir bilgilendirme ya da en azından merak uyandırma işlevini görmüşse bu araştırmacılar tarafından sürece olumlu bir katkı olarak görülmektedir.

Ulaşılan bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, lise öğrencilerinin Avrupa Birliği Gençlik Programı Projelerine ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra

KONAN ve AĞIROĞLU BAKIR;Lise Öğrencilerinin AB Gençlik...

bilgilendirilmek isteğinin ve Avrupa Birliği Gençlik Programı Projelerine ilginin yüksek olduğu da görölmektedir. Elde edilen sonuçlara bakılarak, AB Gençlik Programı'na ilişkin bilgilendirmelerin, öğrencilerin de talepleri doğrultusunda, okullar, öğretmenler ve internet ortamı aracılığıyla yürütölmeginin uygun olacağı ve verimli sonuçlar doğuracağı görölmektedir. Böylece çağ nüfusunun, ölkemizin üye olmayı hedeflediği Avrupa Birliđine ilişin doğru ve yansız bilgilendirmesi sağlanabilir. Bunun sonucunda Avrupa Birliği Gençlik Programı Projelerine katılımın daha çok artması ve umulan yararın gerçekleşmesi beklenebilir.

KAYNAKLAR

- Arslantürk, Z. (2001). *Sosyal bilimciler için araştırma metod ve teknikleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Balcı, A. (Ed.) (2009). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri*. (Genişletilmiş 2. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Bulut, M. A. (2005). *Avrupa Birliği nedir?* Sakarya: Vipajans Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2006). Avrupa Birliği vizyonu, Türkiye’de eğitim ve özel okullar. *AB Vizyonu, Türkiye’de Eğitim ve Özel Okullar Sempozyumu* (Ed: İ. Erdoğan), (45-57) İstanbul: Neta Matbaacılık.
- Erginer, A. (2009). *Avrupa Birliği eğitim sistemleri: Türk eğitim sistemiyle karşılaştırmalar* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Euroguidance Türkiye (2009). <http://euroguidance.iskur.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.06.2009).
- Gençlik Programı Kılavuzu (2008). http://www.ua.gov.tr/uploads/genclik/2008/program-guide/Program_Kilavuzu_2008-TR.pdf (Erişim Tarihi: 08.06.2009)
- Gençlik Program Kılavuzu (2013). <http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/gen%C3%A7likprogram%C4%B1/2013yiaprogramkilavuzu.pdf?sfvrsn=0> (Erişim Tarihi: 18.11.2013).
- Hayat Boyu Öğrenme (2009). <http://www.ua.gov.tr/programlar/hayatboyu-%C3%B6%C4%9Frenme-program%C4%B1> (Erişim Tarihi: 08.06.2009)
- Karahocagil, S. (2003). AB eğitim ve gençlik programları. A. Ç. İlhan (Ed.), *Avrupa Birliği ve Eğitim* (ss. 35-48). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın no: 192.
- Karasar, N. (1998). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kış, A. ve Konan, N. (2012). İnönü Üniversitesi öğretim elemanlarının AB eğitim programlarından Erasmus’a ilişkin bilgi ve görüşleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11 (1), 41-60.
- Milli Eğitim Dergisi (2005). AB sürecinde eğitim, (Özel sayı). *Milli Eğitim: Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz, Yıl: 33, sayı: 167.
- Ministry of Youth and Sport of the Republic of Serbia (2008). Seminar on Youth Policy Development in South East Europe, Belgrade,

- Serbia, (22-24 September) http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/YP_strategies/Policy/partnership6.pdf (Erişim Tarihi: 26.11.2013)
- Öngün, E. (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarına katılımı sürecinde erasmus yoğun Türkçe dil kursu için web tabanlı tanıtım ölçek ve e-ders uygulaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakınç, S. (2006). Avrupa Birliği yüksek öğretim programları ve üniversitelerin sorumluluğu. İ. Kalaycı (Ed.) *Avrupa Birliği Dersleri* (ss. 345-368). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Seminar on Youth Policy Development in South East Europe (2008). Ministry of Youth and Sport of the Republic of Serbia. Mihaila Pupina 2, 11 000 Belgrade, Serbia <http://www.salto-youth.net/download/1677.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2009).
- DPT (2007). AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Türk Ulusal Ajansı) Leonardo da Vinci AB Mesleki Eğitim Programı <http://www.ua.gov.tr> (Erişim Tarihi: 08.06.2009).
- Topsakal, C. (2003). *Avrupa Birliği eğitim politikaları ve bu politikalara Türk eğitim sisteminin uyumu*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tuzcu, G. (2006). *Avrupa Birliği'ne giriş süreci ve eğitimde vizyon 2023*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Ulusal Ajans (2008). <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&yayinid=7461927F111B3AFFA71DE3198573F086F893B> (Erişim Tarihi: 08.06.2009)
- Ulusal Ajans (2013). <http://www.ua.gov.tr/programlar/gen%C3%A7lik-program%C4%B1> (Erişim Tarihi: 18.11.2013)
- Ulusal Ajans (2013). <http://www.ua.gov.tr/programlar/gen%C3%A7lik-program%C4%B1/proje-ba%C9Fvurusu-%C3%B6ncesi/eylem-ve-sunumlar> (Erişim Tarihi: 18.11.2013)
- Ulusal Ajans (2013). <http://www.ua.gov.tr/programlar/gen%C3%A7lik-program%C4%B1> (Erişim Tarihi: 18.11.2013)
- Yayan, M. (2003). **AB eğitim programları ve Türkiye'nin yararlanma kabiliyeti. Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 158 Bahar. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/yayan.htm>** (Erişim Tarihi: 08.06.2009).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yozgat, F. (2001). *Bilimsel araştırma metodları*. Ankara: Yargı Yayınevi.